

ГОДИШНИК НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ
АСОЦИАЦИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ В СУ
КАТЕДРА СОЦИОЛОГИЯ, ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
Том 4, 2007-2008

„КУПУВАНЕТО” НА ИЗБИРАТЕЛНИ ГЛАСОВЕ – КАК И ЗАЩО ТОВА Е ВЪЗМОЖНО У НАС

Елица Цветкова

Курсова работа по дисциплината "Теории за Модернизацията"

Ръководител: гл. ас. др. Венелин Стойчев

В настоящата курсова работа възнамерявам да насоча вниманието си върху част от българския политически живот, по-точно върху едно явление, което, струва ми се, е симптоматично за демократичното управление у нас. Ако погледнем назад в историята на държавното управление на страната ни след Освобождението и се вгледаме в начина по който функционира политическият живот в този период, след което насочим вниманието си отново към настоящето, ще забележим, че при провеждането на политически избори у нас, основани на демократични принципи, в един или друг случай се стига до “купуването на гласовете” на избирателите. Защо това е така и защо това е така у нас? Дали това явление произтича от самото естество на модерното разбиране за демокрация и е характерно за него или това е резултат от спецификите на българската социална реалност? Ако е по-вероятно второто то какви са тези социално-историческите специфики довели именно до това явление? Това са въпросите, на които ще се опитам да намеря отговори като насоча вниманието си към констелацията от събития и факти довела до пораздането на това явление. За голяма част от българското общество е валидно мнението, че явлението “купуване” на гласове на избирателите е нещо ново и отскорошно, нещо характерно за годините на така нареченият преход у нас. Тезата ми е, че това не е така и това според мен може да се види и без да се правят справки в историческите документи. Този социален проблем намира отражение в българската литература в частност в творчеството на Алеко Константинов. По един хумористичен начин той засяга темата за “купуването” на гласовете на българските избиратели у нас в творбата си “Бай Ганьо прави избори”.

Продаването и “купуването” на гласове на избиратели е социален проблем, защото основно право на избирателите е те да се ползват със своя вот, като по този начин изразяват своята гражданска позиция. Чрез вота си те изразяват съмишленичеството си с някоя партия, която става представител на определени техни интереси. В публичния политически форум гражданите намират мнение, което съвпада с тяхното. Тези мнения са близки помежду си и постигат съгласуване. Гражданите, които са политически равнопоставени, излъчват определен брой хора, които също са равнопоставени в мащабното упражняване на държавната власт. Обликът на обществото задава облика и на представителството. Ако гражданите, които са излъчени като представители, не отразяват интересите на своите избиратели, то политиката,

която се води, би могла да доведе до нарушен социален баланс на интересите, участващи във властта, а от там и на ескалиране на социалното напрежение.

Другият проблем е собствено социологически, той засяга структурата на модерното общество и проблемите, които произтичат от модернизационните тенденции в едно не чак толкова модернизирано общество. Акцент се поставя върху модерната сиситема на управление-представителната демокрация и проблематизираната връзка между институциите на представителство в едно общество и индивидите, които все още не са граждани и общество, което все още не е гражданско. Друг момент, заслужаващ внимание, според мен е факта, че правото на вот не е достатъчно условие, за да бъде основа на/за политическа активност.

В сегашното ни общество право да упражнят своя политически вот имат всички български граждани навършили 18 години. На пълнолетна възраст те вече могат да бъдат собственици, което пък означава, че вече могат да имат собствен икономически интерес, който да защитават.

Собствеността е основата на личния суверинитет, тя е опора за личностната независимост на гражданите един от друг. Този суверинитет заляга в основата на равноправното участие на индивидите в социалната обмяна. Макар и независими като собственици и частни производители гражданите са взаимозависими, те са взаимопотребни. Индивидите като частни производители са зависими един от друг като следствие от разделението на труда, те стават зависими посредством различните си функции. Преследвайки частния си интерес, всички допринасят към общото благо и взаимната изгода. Това, което в най-голяма степен тласка към все по-голямо разделение на труда, е търговията. Тя е доминиращата форма за придобиване на блага в модерния свят. Тя “ *вдъхва на хората истинска любов към личната независимост. Търговията осигурява издръжката им, задоволява желанията им без намесата на властта* ” (Б. Констан “ За свободата в древността, сравнена със свободата в модерните времена “).

Вследствие отношенията на индивидите не са личностни, те са опосредствани от функциите, които изпълняват в обществото. Индивидите са отчуждени един от друг, те преживяват свободата си опосредствано.

За разлика от Древността в модерното общество индивидите получават по голямо удовлетворение от възможността всеки да се занимава със своя личен интерес. Упражняването на политически права в античното и модерното общество и усещането, което произтича от това, се различават. Това дава основание да се направи

разграничение и между типа демокрация в едното и в другото общество. В Античността демокрацията е демокрация на участието, а тази в по-модерен вариант ще наричаме демокрация на представителството.

Както по-горе вече казахме гражданите участват в управлението на страната по повод на личния си интерес, затова и политиката е политика на частните интереси. Също така казахме, че отношенията между отделните индивиди са опосредени от различните функции. За това не е чудно, че в модерното общество имаме институции на представителството.

Избирателите имат право да излъчат свое представителство, което да вземе участие при управлението на държавата. Това, което прави възможно избирателите да излъчат представителите на интересите си във властта, са изборите. Така чрез този механизъм на опосредено участие на гражданите във властта или иначе казано при управлението на страната.

Частните интереси от своя страна влизат в противоречие. Борбата е за това чий интерес ще бъде по-добре представен във властта, ще бъде по-защитен от тези на другите. Но за да се излъчат определени представители във властта, те първо трябва да бъдат избрани чрез демократични избори. За да се случи това, се налага необходимостта частният интерес да бъде представен като общ, като такъв, който служи в името на интересите на големи социални групи с избирателни права. Това от своя страна дава възможност на определени социални групи да се почувстват представени от дадена личност или партия и да се стигне до спечелването на дадени избори, което ще бъде в най-голям интерес на лицето, което има сериозен финансов капитал и оттам по-силен икономически интерес за свое представителство в управленските структури на страната.

Този механизъм за замаскиране на личния интерес като общ е, може да се каже, добре отработена практика в модерните демократични общества. Тук, обаче, присъства един особен момент – за да представиш интереса си като интерес на голяма маса от хора, това би означавало, че и те имат частни интереси, които явно са по-малки, по-слаби и не толкова силно представени. Но важното е, че все пак има други дребни или средни собственици, които продуцират частен интерес. Какво се случва, обаче, в ситуация, в която широката маса от избиратели няма граждански интерес и няма как да бъдат представени като участници в управлението на държавата? Какви са последиците от липсата на легитимен интерес, който да бъде представен или пък от липсата на отделна фигура или политическа партия, която да стане изразител на тези интереси? На

тези въпроси също следва да се спра, като акцентът ще бъде поставян върху отделни елементи, които да ни отведат до отговорите на по-горните няколко въпроса.

За тази цел, както може би по-рано стана ясно, ще се спра върху два периода от българското държавно развитие и развитието на политическия живот у нас. Първият период, това са непосредствено годините след Освобождението, когато започва строителството на българската държавна структура и администрация върху демократични принципи. Вторият период, върху който се спирам това, са годините на така нареченият “преход “ или това е периодът, в който отново се полагат усилия за изграждане на демократично държавно устройство у нас. Както става ясно тук се изключва периодът, в който определени марксистки идеи за социализъм налагат необходимостта от особен обществен строй на управление. Разбира се формата на тези разсъждения не позволява по-подробно вглеждане в двете отделни ситуации, които както ще се опитам да покажа, имат общи характеристики, но сами по себе си и доста различни ситуации на българският “*бит и душевност* “.

Освобождението на България в резултат на дълготрайни и последователни усилия в карайна сметка се постига. Това, обаче, което се разбира след Освобождението, е не толкова радостната новина, че големи слоеве от българското население не са готови да бъдат граждани, да имат граждански интереси и съответно такива отговорности. Оказва се, че за голяма част от българското население Освобождението не е следствие на естествените процеси протичащи в него. Тази промяна се оказва прибързана за много българи, които не са готови да бъдат част от изграждането на новоосвободената си родина. Това поставя акцента за наличието на определени социални групи, за които може да се каже, че са носители на избързалата промяна.

Българското Възраждане е процеса, в който капитализмът започва да навлиза в отделните области на човешкия живот “ *паричното разменно стопанство превърна България в стопанска общност и създаде общи стопански, политически, образователни и културни интереси* (Иван Хаджийски “Бит и душевност на българският народ”).

Важна роля за българското Възраждане и Освобождение играе фигурата на еснафа.

Еснафът е собственик, който създава сам себе си. Той започва от нищото и изгражда сам себе си като икономически субект. Занаятчията е личност, той се ползва с името си, защото неговите заслуги са вследствие на личностните му качества. Еснафът

е фигурата, която превръща местните занаяти в износни. Ползвайки се от големите пазари на Османската империя, той успява да създаде паричното стопанство и пазарът у нас по това време създава местния търговски капитал. Като задоволява нуждите на занаята и търговията си той става подбудител на просвещенски идеи.

Занаятчийската форма на производство, обаче е временна. Тя трябва да отстъпи място на машинното фабрично производство. Нахлуването на пазара на чужди, а и местни фабрични изделия, нанася удар върху стопанския интерес на еснафа. Множество занаяти започват да западат. Една малка част от тях, обаче, успяват да се превърнат в едри търговци и индустриалци и да концентрират разпадналата се дребна собственост. Тази малка група, носител на капиталистически нагласи, застава начело на българската народоосвободителна борба. За свои съюзници тази група има дребните собственици, които от страх за живота и собствеността си, износват товара на борбата за национална независимост.

Интелигенцията от своя страна също участва в подбуждането на революционни нагласи. Образовала се в европейски университети и ентусиазирани от наученото, тя е нетърпелива да приложи знанията си и да вземе заслужено участие в строителството на освободена България. Българската интелигенция не скрива аспирациите си за участие в политическия живот на българската държава и заемане на постове по високите етажи на властта, нещо което и е отказано от Османската империя.

Голямата част от българското население живее в отношения на задруга и натурално стопанство. Сред тази по-голяма част от населението все още не протичат тези процеси, чиято кулминация да бъде Освобождението.

Естествена е нагласата, след като вече Освобождението е факт, на доминираща политическа позиция да застане буржоазията. Последвалите събития обаче нямат този ход. Едрите капиталисти загубват част от своята стопанска мощ, поради загубата на османските пазари. Новият възможен начин за трупане на капитал е презгранична търговия, но това не става толкова бързо. Второ – тази група е дискредитирана в очите на българското население поради липсата и на участие в освободителните борби. Подобна е съдбата и на интелигенцията. В Румелия е постигнато обединение на поедрите собственици. Така на политическата сцена в другата част от разединената българска държава остават само дребните собственици. А, както стана ясно, тяхната задача е да защитят интереса си. Според техните разбирания това означава премахване на данъчните тежести и провеждане на протекционистка политика по отношение на фабричните продукти на пазара. Нерешен остава въпроса от къде ще се набавят

средства за изграждането на структурата и администрацията на новата държава. От друга страна, подобна политика води след себе си забавяне на модернизацията на българското общество и застопоряване на вече започналата индустриализация. Така либералната партия, която получава легитимността си като такава спрямо партията на консерваторите на дребните собственици, застава пред неразрешаеми за тях проблеми и губят доверието на избирателите.

След Освобождението е приета демократична, съобразно европейските измерения, Конституция, която определя България като парламентарна монархия. Избиратели с право на глас са гражданите навършили 21 години.

В новосъздадената държава, обаче, няма множество от независими икономически субекти, чиито интереси да бъдат представени публично. Няма избиратели, които да са носители на граждански интерес и да излъчат свое представителство във властта. Икономическите интереси на занаятчиите не могат да бъдат представени във властта, защото това би забавило модернизирането на страната. Те веднъж са показали неспособността си да застанат начело на държавата. Освен, че занаятчиството запада под ударите на индустриалното производство, занаятчиите са принудени да дадат голяма част от малкия си търговски капитал за административното изграждане на държавния апарат под формата на данъци. Освен че избирателите не могат да бъдат субекти на граждански интерес и да излъчат свои представители, те не знаят и кое е добре за тях. Така решенията за това какво е добро идва от горе. Провежда се стратегия за една закъсняла модернизация, която въпреки това е изпреварила развитието на българското общество. Политиката става неясна за избирателите, от своята позиция те нямат разбирането защо това се случва така. Партиите се сформират безотносително на избирателите. Те обаче трябва да бъдат избрани или преизбрани. Инструмента това да се случи са изборите. Тук обаче отново се намесват частните интереси на капиталистите, кой да бъде по-добре представен в политиката и държавното управление. Избирателите обаче вече са се маргинализирани, те нямат разбиране за това кой трябва да застане начело, защото всички те са еднакво далече от това, което искат за себе си. В една такава ситуация те няма как да имат политически пристрастия, ако поне в някаква степен няма обещания за подобряване на състоянието им. На изборите, обаче, трябва да има победител. Такава ситуация създава благоприятна почва за популизъм.

В ситуация в която институциите на представителство не са ефективни и отношенията между държавна власт и избиратели не са опосредени – да ти платят за

това да отидеш и дадеш гласа си за някой от кандидатите изглежда като нормален резултат на едно ефективно политическо действие. Като една ефективно действаща и резултатна политика. Още повече, че борбата в спечелването на гласове комерсиализира политиката и позволява навлизането на пазарни отношения в нея. Тук принципите на демократичност са въплътени в разширяването на този пазар на избиратели.

Именно в така случилата се социално-историческа ситуация става възможно явлението “купуване” или “изкупуване“ на избирателни гласове. Свободата заварва неподготвено българското общество. Модернизацията е закъсняла, затова основен неин агент става държавата, която по своята същност е едно модерно явление и има нужда да създава нужната ситуация за собственото си структурно възпроизвеждане.

Разбира се демокрацията като принцип на управление в такива условия ще се възпроизвежда и без да има нужда да има много избирателни гласове в урните стига те да са 50% + 1% за един от кандидатите. Но борбата между частните интереси разширява пазара за избиратели и ползва всички възможни мерки за тяхното привличане. А на въпросът защо избирателите продават гласовете си ще обобща казаното по-горе в следните изречения. Избирателите са в ситуация, в която нямат икономически или иначе казано граждански интерес, който да залегне в основата за избор на представители. От друга страна, неопосредените отношения с властта позволяват схващането на това плащане “на калпак“ като резултат от политическите действия на дадена партия или кандидат. Друго нещо е, че е възможно да се приеме плащане от няколко страни и по този начин да се заеме позиция, в която избирателят, който и без това не усеща, че се ползва от постиженията на дадена политика, да използва единствения възможен момент, в който той има преки дивиденди.

Нека сега се насочим към ситуацията, която ни е по-близка, поне във времево отношение. Това е времето, в което се “възражда“, ако мога така да кажа, демократичната традиция у нас. Акцентът ще бъде поставен върху годините след 1989-та.

След дълги години на властване на социалистически идеи, у нас отново се поставя началото на усилия за изграждане на демократична система на управление. Макар и не в ситуация на новосъздадена държава, в периода на нашия преход институциите на представителната демокрация не функционират ефективно.

Силният ентузиазъм от новото демократично управление бързо спада в годините след 1989-та. Актуални станаха темите за наказателен, протестен, негативен вот и други. Тези явления в последствие са съпътствани и от ниска избирателна активност. Тук

отново според мен възниква едно противоречие. Защо след като вече има демократична форма на управление и пълнолетните граждани имат право да упражнят своя вот по начин, по който да отговаря на интересите им, те решават да не се ползват от това си право или пък решават да го изтъргуват. Вече може би се откриха трите възможни типа поведения на избирателя по време на избори. Първият начин е да отиде до урните и да даде вота си на тези други граждани, които той сметне за подходящи да застанат начело на държавата. При вторият случай е възможно да не разпознае съмишленици сред кандидатите за власт и да реши да не гласува. Това поведение е в рамките на нормалното доколкото то не е масово, което всъщност ще доведе до нормализирането му, но нормата ще бъде друга. Другият вариант, който обаче забелязваме като зачестил случай е решението някой да “продаде” гласа си срещу предложена му сума, материално облагодетелстване или друг. Плащането “на ръка” или “на калпак” е по-често срещаната форма на привличане на избирателни гласове, но не може да се каже, че е единствена.

Новият въпрос тук, обаче, е каква е причината това явление да се възпроизвежда със същата присъствена устойчивост каквато то е имало по време на периода, който по горе описах. Като не бива да се забравя, че времевата разлика е повече от 100 години. Дали това е дефект на самата демокрация или има нещо друго?

След като в България отново се установява демократична система на управление започват процесите на реституция и приватизация. Обобществената по време на социализма собственост отново се връща на гражданите. От което става ясно, че процесите на натрупване на стопанско-търговски капитал тепърва започват за по-голямата част от българското общество. Съответно те започват да се формират като икономически субекти, но като цяло картината на стопанския живот се определя от характера на дребната собственост. Резултатите, от тази ситуация, които произтичат за политическия живот в голяма степен са идентични на събитията случили се след Освобождението.

Отскоро станали собственици голяма част от населението не може да продуцира гражданско-икономически интерес. И дори да има наличие на такива, това са все пак интереси на дребни собственици, които, както по-горе може би стана ясно, не са легитимни в условията на една страна изостанала в модернизацията си и догонваща в развитието си други страни. Политиката, която е легитимна, е създаване на облекчения за едрите собственици и търговци, за да стане възможно натрупването на сериозен търговски и индустриален капитал в частния сектор. Създаването на пазара трябва да се

случи изкуствено. Модернизацията се “спуска” отгоре, в ролята на неин основен агент е държавата.

Липсата на независими автономни участници в икономическия живот предопределя липсата и на гражданско общество. Да бъдеш граждански отговорен означава не само да имаш и пазиш личния си интерес, но и да работиш за опазването на общия интерес, който всъщност е резултат на взаимната връзка на отделни частни интереси. Тази взаимна връзка между частните производители разширява личностните възможности на всеки един от тях. Затова опазването на личния интерес се изразява в опазването и на общия. Опазването на общия интерес означава грижа за общия терен, на който да се изявяват индивидуалните икономически субекти. В борбата между частните интереси се създават правилата на общата игра.

Каква обаче е ситуацията в България след 1989-та? Първо, няма множество от независими икономически субекти, оттук няма и субект на граждански и икономически интереси, който да вземе участие в управлението посредством представителството си. Няма общо поле на изява на частните интереси. Дори да има някакво поле на изява на отделни частни интереси то не се регулира на принципа на публичността.

Както по-рано вече казахме, на политическата сцена като доминираща партия не може да се задържи такава, която представлява протекцията на частните интереси на дребните собственици. Процесът на модернизация и капитализация води до претопяване на малката собственост в по-голяма. Представителство на подобни интереси бързо се дискредитира пред избирателите си. Начело на държавното управление застават политически сили, които не са реален представител на социалните групи в обществото. Партиите, които вземат основно участие в политическия живот, не се създават отдолу-нагоре, те не са излъчени от народа, защото няма гражданство, което да може да консолидира интересите си и да си избере политически представител. Основна задача на партиите е да се преодолее изостаналостта на страната. Това обаче означава да се води политика, която на фона на ситуацията, която се опитам да щрихирам, е неразбираема. Тази невъзможност да се разбере защо отгоре се налагат именно тези решения и неспособността за опосредено участие в държавното управление ескалират в голямото разочарование и недоволство от политиците и политическия живот. Това от своя страна става основа за ниската избирателна активност на голяма част от избирателите. Други явления характерни за подобни ситуации са политическите митове-като например “800-те дни на царя”. Друг характерен похват за набиране на избиратели по време на този дълго продължил период на преход е

използването на името и авторитета на “Европа” като ресурс в предизборните кампании на редица политически партии. Популистките похвати, обаче, бързо стават жертва на реално неразбираемите и разочароващи политически действия. Това става причина за нов отлив на избирателната активност от т.нар. “партии” на традиционно участие в политическия живот. Това разширява пазара на избирателите за нов участник на политическата сцена, който трябва да ползва други похвати за привличането на вече разочарованите от политическия живот граждани. Като най-резултативна възможност на преден план излиза идеята за заплащането на труда да се отиде до избирателните секции и да се пусне нарочената бюлетина. Нуждата от това да знаеш и да се увериш, че човекът, на който си платил, действително гласува за тебе ражда наистина “похвални” за фантазията похвати и решения.

От така разглежданата ситуация изключвам ДПС, защото електората на тази партия се възпроизвежда според личното ми мнение на етнически принцип и “купуването” на гласове в тази рамка се осъществява чрез “изборен туризъм”.

В началото на този текст се позовах с цитат на Бенжемен Констан от негов текст, в който той разглежда разликата между свободата в Древността и тази в модерните времена. Припомням това, защото струва ми се, че чрез разликата, която той прави могат да се обяснят отделни явления в актуалния ни политически живот. Това, което имам предвид, е навлизането на бизнес елита в политическия живот. Като, разбира се имам предвид, че това става най-вече на общинско равнище. Защо това е така, каква е връзката с Констан и купуването на гласовете, следва да представя разсъждението си.

Свободата в модерните времена се преживява опосредствано, участието в управлението става чрез институциите на представителство. Това, обаче, в рамките на националната държава отслабва и минимизира усещането за значимост на отделния глас. Ако този глас е носител на силен гражданско-икономически интерес и като се има предвид и това, че политиката е неясна и политическите действия не се усещат като резултативни и ефективни, то резултатът, който може да очакваме, е желанието за пряко участие в местната власт. Защо обаче местна? Като основна роля тук играе факторът, че парите, които се отпускат от ЕС, са за спечелен проект, който се осъществява на общинско равнище.

Вместо да финансират партии, които да представят техните интереси, бизнес елитът предпочита да представи сам себе си, като смята, че това е най-добрия и резултатен начин за защитаване на собствените си интереси.

На изборите “бизнесът” може да се представи както със своя партия, така и с независим кандидат. Плащането вече се насочва към самите избиратели, които в голяма степен са в недобро финансово състояние. Не е чудно, че най-голямата “таргет” група на “пазара“ за избиратели стават циганите. Бизнесът изявява предпочитание не да плаща на политици, които да защитават интересите им, а директно да си набират избиратели, които да ги издигнат до властовите ресурси. В този случай избирателите даже биха могли да гласуват от убеждението, че, подкрепяйки развитието на бизнеса, това е и в тяхна полза с оглед на откриването на нови работни места. Този интерес, макар и не толкова силен поради въобще маргинализацията на избирателите и отказа им да участват в политиката, която не разбират и от която не усещат пряка полза, не пречи и на другия интерес да се вземат малко пари за закърпване на иначе оскъдни личен или семеен бюджет. Парите за това да отидеш да гласуваш за някого може и да не са много, но все пак ти плащат за нещо, за което, ползвайки го като основно право не получаваш нищо – това е един от възможните сценарий за това защо някои от избирателите се решават на подобна сделка.

Купуването на гласове е порочна практика и за тези, които плащат. На преден план излиза въпросът за това кой ще има повече средства за привличане на повече избиратели. Това поражда своего рода конкуренция между тези, които плащат. От друга страна, проблем е и самото следене за правилността на изпълнението на икономическата трансакция или иначе казано поръчка. Не е възможно да се следи дали избирателят е “лоялен” към един кандидат или ще се възползва от предизборната възможност за събиране на повече средства от конкуриращите се партии или независими кандидати. Не съществуват правни и социални норми, които да гарантират изпълнението на сделката.

Това заляга и в мотивите на политическите деятели да схващат това явление като осъдително, въпреки факта, че проявяват готовност да ползват този похват за привличане на избиратели в предизборната си кампания. Желанието на всеки един от тези, които решават да платят, за да бъдат избрани или преизбрани, е да няма такива като тях. За да се осъществи публична регулация на тази практика, забраната се гарантира чрез силата на закона.

“Купуването“ на гласове е пряко следствие от ниската избирателна активност, което пък е нещо, което устройва добре политиците. Дори и с малко гласове управленската структура, основана на демократични принципи, се възпроизвежда. Избирател лишен от политически пристрастия или симпатии към даден кандидат е

потенциален поддръжник към всеки един от кандидатите. Достатъчно е той да бъде достатъчно добре стимулиран, в случая финансово или пък чрез материално облагодетелстване и той ще се събуди за избирателната активност. Ако пък избирателят почувства, че различните кандидати се и конкурират за него, определено ще почувства значимостта на своя вот.

Това е и другата възможност, поради която даден избирател може да вземе пари, за да отиде да гласува вместо да си остане вкъщи например. Дори в ситуация на действащи институции на представителство и изявен гражданско-икономически интерес, усещането, че твоят глас е значим или влияещ, е незначително. А в ситуацията, в която някой идва лично при теб и започва да те убеждава колко значим е твоят глас за бъдещото управление на общината или страната, пък и пари ще ти дадат за усилието, ако пък сумата не те устройва даже може и пазарене да има – в такава ситуация е много по-възможно избирателят да се почувства значим. Да почувства част от желаната свобода на “древните”.

Проблемът за “купуването” на избирателните гласове е проблем на българската модернизация. По-точно на закъснялата ни модернизация. “Продаването” и “купуването” на гласове е не толкова проблем на демокрацията като модерен принцип на организация на социалното пространство, колкото това се дължи на факта, че именно в такива условия обществото ни няма нужната стопанско-икономическа основа за това да бъде гражданско.

Главен въпрос, който досега не си позволих да поставя, е – защо ѝ е на държавата да заема позиция, от която провежда “насилствено” модернизиране на страната? И защо, също така, в рамките на същия въпрос има стремеж към създаване на по-голям търговски и индустриален капитал, преминаване от интереса на дребния собственик към този на средния или на големия капиталист?

Първо, трябва да отбележа, че макар търговията да има за свое начало локалното, то тя не се ограничава нито до границите на местния пазар, нито до тези на националния. Както по-рано отбелязах при случая с еснафа, интересите на дребния собственик са подкопани от навлизането на нашия пазар на чужди индустриални стоки, които са не просто по-евтини, но и по-качествени. Въпросът за конкурентноспособността добива още по-голяма важност сега при условията на нарастваща глобализация. Интересите на дребните собственици в голяма степен не съвпадат с нуждите на държавния апарат. Дребният собственик има интерес да бъде закрилян, има нужда да бъде обект на протекционистка политика, за да оцелее на

напора на външните стоки и бясната скорост за конкуриране кой ще представи по-добър и търсен продукт. Дребните собственици също така имат интерес да бъдат освободени от данъни тежести. Данъците, обаче, са нужни, за да може държавната администрация да се издържа. Така, за да може държавата да се възпроизвежда като структура, държавното управление трябва да бъде насочено към провеждане на стратегии за модернизация на българското общество. Държавата има полза от разрастването на търговията и натрупването на капитали. Както Констан казва в своя текст “За свободата в Древността, сравнена със свободата в модерните времена“, търговията е тази, която “придава на собствеността ново качество: оборот“. Търговията също така, според логиката и думите на Констан, създава зависимостта на властта от кредита. Той пък от своя страна е зависим от общественото мнение. Кредитирането на държавата зависи от общественото мнение. Затова в полза на самата държава и управление е създаването на независими автономни субекти с отношение към представянето на своята воля във властта.

В този ред на мисли, това, че все още ставаме свидетели на явление като “купуване“ на избирателни гласове в логиката на моите разсъждения придобива следният смисъл. Въпреки, че държавата има пряка полза и интерес от наличието на будно гражданско общество, стратегиите, които се прилагат, не дават търсения и желан резултат и това, в така създамата се ситуация, дава възможност за прояви на явлението, което беше основен подбудител на моя размисъл. От друга страна, политиците, които успяват да застанат начело на държавното управление, именно по този начин имат интерес да затруднят процеса на модернизация и създаването на гражданско общество, защото това би означавало различен вот и промяна на представителството на различните социални групи. Тази взаимна обусловеност задълбочава проблема и го превръща в порочен кръг за модерното ни политическо управление.